

بسم الله الرحمن الرحيم

موضوع: مهارت تقویت ارتباط با خانواده همسر

نرگس شعبان پور¹

1. سطح 2 حوزه علمیہ بانوامین

چکیده

مهارت‌های ارتباطی یکی از مهارت‌های کلیدی در زندگی است که شامل همه مهارت‌ها و توانمندی‌هایی هستند که به ما کمک می‌کنند افکار، احساسات و اطلاعات خود را به دیگران منتقل کرده و متقابلاً افکار، احساسات و اطلاعات طرف مقابل را بهتر درک و دریافت کنیم. نتیجه تقویت مهارت ارتباطی را می‌توان در بهبود کیفیت ارتباطات با دیگران، اعتمادسازی، تعامل بهتر تجربه کرد. ازدواج پیوند دو نفر نیست بلکه پیوند دو خانواده است و زوجین بعد از ازدواج با خانواده جدیدی آشنا می‌شوند که این خانواده رسم و رسوم، رفتارها، و عادت‌های مختلفی دارند که گاهی زمینه ساز کشمکش و درگیری می‌شود. کیفیت ارتباط با خانواده همسر نقش مهمی بر کیفیت ارتباط زناشویی و ثبات ازدواج دارد تا جایی که از عوامل مهم طلاق در ایران است. لذا این مقاله در صدد است که با آگاهی از سه عامل خود، ویژگی‌های همسر، ویژگی‌های خانواده همسر که از عوامل موثر در کیفیت ارتباط با خانواده همسر است، به ارائه راهکار و مهارت‌های تقویت ارتباط با خانواده همسر بپردازد. جمع‌آوری اطلاعات در این مقاله به روش کتابخانه‌ای و توصیفی است. روش تحقیق پژوهش حاضر نقلی روایی است.

کلید واژه: ارتباط، مهارت‌های ارتباطی، خانواده همسر

مقدمه

هدف از این مقاله، بررسی ماهیت ارتباط با خانواده همسر با مطالعه عوامل موثر بر کیفیت ارتباط با خانواده همسر و تقویت مهارت‌های ارتباطی است. به نظر می‌رسد که یکی از مهم‌ترین عوامل ازدواج سالم و پایدار، تأثیر خانواده اصلی در ازدواج است. خانواده اصلی خانواده ای است که فرد در آن به دنیا آمده یا به فرزندپذیری پذیرفته شده است. از آنجا که مدیریت روابط خانواده به روابط صرف درون خانوادگی مشروط نیست و مدیریت صحیح روابط برون خانواده، که از جمله آنها رابطه با خانواده اصلی و خانواده همسر است، نیز در پویایی خانواده و موفقیت آن نقش بسزایی دارد، بررسی ارتباط موثر با خانواده اصلی و خانواده همسر و ارائه مهارت‌ها و راهکارهای مدیریت صحیح آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بنابراین، مهارت تقویت ارتباط با خانواده همسر چیست؟ سوالی است که ذهن مخاطب را درگیر کرده است که در ادامه به پاسخ این سوال می‌پردازیم. در زمینه موضوع ارتباط با خانواده همسر کتاب‌ها و مقالات‌هایی نوشته شده است. از جمله؛ ۱- مقاله مقایسه ارتباط با خانواده همسر در بین زوجین ایرانی با سبک‌های دلبستگی و قومیت‌های مختلف در این مقاله به مقایسه ابعاد مختلف ارتباط با خانواده همسر بر اساس سبک‌های دلبستگی ایمن، ناایمن اجتنابی و ناایمن دوسوگرا پرداخته شده است. ۲- مقاله پیش‌بینی کیفیت رابطه با خانواده همسر بر اساس صمیمیت زناشویی و سلامت خانواده اصلی در این پژوهش به پیش‌بینی نقش کیفیت رابطه بر اساس صمیمیت زناشویی و سلامت خانواده اصلی پرداخته شده است. ۳- کتاب خانواده سمی یک کتاب در حیطه‌ی خودیاری و خودمراقبتی است و با ارائه‌ی راهکارهایی قدم‌به‌قدم شما را در بازیابی هویت واقعی‌تان و اصلاح روابط خود با اعضای خانواده یاری می‌رساند. هرکدام از این کتاب‌ها و مقالات، دارای سبک و شیوه خاصی هستند که به طور جداگانه درباره هر یک مختصری توضیح داده شد؛ ولی مقاله حاضر در صدد است که به طور ویژه فقط به ارائه کلیه مهارت‌هایی بپردازد که به تقویت و ارتقا کیفیت ارتباط با خانواده همسر کمک می‌کند. در جمع‌آوری اطلاعات این مقاله از اسناد و کتاب‌های بسیاری استفاده شده است.

1. مفهوم شناسی

1-1- ارتباط

ارتباط واژه‌ای عربی است از ماده «ربط» و از باب افتعال، از نظر لغوی به معنای بستن.² مصدر متعدی: ربط دادن، بستن، بر بستن، بستن چیزی را با چیز دیگر. اسم مصدر: بستگی، پیوند، پیوستگی و رابطه.³

مفهوم ارتباط، فرایند انتقال پیام از فرستنده به گیرنده به شرط همسان بودن معانی بین آن‌هاست.⁴ ارسطو در تعریف ارتباط می‌نویسد: ارتباط عبارت است از جستجو برای دست‌یافتن به کلیه وسایل و امکانات موجود برای ترغیب و اقناع دیگران.⁵

2-1- مهارت‌های ارتباطی

مفهوم مهارت‌های ارتباطی به رفتارهایی اطلاق می‌شود که شخص می‌تواند از آن طریق با دیگران به نحوی ارتباط برقرار کند که به بروز پاسخ‌های مثبت و پرهیز از پاسخ‌های منفی منتهی شود. به عبارت دیگر، مهارت‌های ارتباطی عبارتند از توانایی برقراری رابطه با دیگران به شکل کارآمد و موثر.⁶

2. اهمیت و ضرورت ارتباط با خانواده همسر

همزمان با شروع پیوند ازدواج روابط اجتماعی زن و مرد گسترش می‌یابد. با ازدواج دو نوع خویشاوندی شکل می‌گیرد؛ یکی خویشاوندی نسبی یا خونی که با تولد فرزندان و استمرار نسل آنان شکل می‌گیرد و دیگری خویشاوندی سببی که بین هر یک از زن و مرد با افراد جدید برقرار می‌شود.

در قرآن نیز به این دو نوع خویشاوندی اشاره شده است. «وَالَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا» «و او خدایی است که از آب (نطفه) بشر را آفرید و بین آن‌ها خویشی و بستگی ازدواج قرار داد و خدای تو بر هر چیز قادر است».⁷

اوست که از نطفه انسان را آفرید و این بشر را صاحب خویشاوندی (نسب) و دامادی (صهر) قرار داد. نسب پسر و صهر دختر است. یعنی از نطفه پسر و دختر آفرید.⁸ خداوند آفرینش بشر را به دو گونه قرار داده است؛ یک قسمت «نسب» مانند پدر، فرزند، برادر

² حسن بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، ص ۵۷۹

³ محسنیان راد، ارتباط شناسی ارتباطات انسانی، ص ۴۲.

⁴ حسینیان، مهارت‌های ارتباط موثر، ص ۱۸

⁵ محسنیان راد، ارتباط شناسی ارتباطات انسانی، ص ۴۲.

⁶ شفیع آبادی، مبانی روانشناسی رشد، ص ۳۴

⁷ فرقان: ۵۴.

⁸ طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص ۱۴۲

و ... و قسمت دیگر صهرا که پیوند و قرابت‌هایی است که از طریق ازدواج مرد و زن تحقق می‌یابد.⁹ بنابراین از آنجایی که زوجین با خانواده خود نسبت خونی و با خانواده همسر خود نسبت سببی دارند، از جمله وظایف آنان، روابط مستمر و مطلوب با خانواده اصلی خود و خانواده همسر است.

ازدواج دختر و پسر، پیوند دو نفر نیست؛ بلکه پیوند دو خانواده است. زمانی که طرفین ازدواج می‌کنند، دو نوع فرهنگ و آداب و رسوم خانوادگی به هم پیوند می‌خورد و زمینه‌ای برای ایجاد وحدت و یکپارچگی میان این آداب و رسوم، هنجارها و ارزش‌ها، مقررات، نقش‌ها و عادت‌ها در قالب یک فرهنگ و سنت جدید به وجود می‌آید.¹⁰ در حقیقت هر خانواده‌ای، قوانین مختص به خود را دارد. ازدواج دو عضو از دو خانواده مستقل که قوانین‌شان نیز با یکدیگر تفاوت بسیاری دارد، می‌تواند مشکلاتی را هم برای خانواده تازه تأسیس و هم خانواده‌های هر یک از طرفین ایجاد کند، که باید با تدبیر آن‌ها را برطرف کرد. تعاملات منفی زوجین با خانواده همسر، از عواملی است که می‌تواند نقش بسزایی در اختلافات زناشویی و حتی فروپاشی زندگی زوجین داشته باشد. بنا بر ویژگی‌های فرهنگی، قومی و اسلامی جامعه ایرانی، زوجین جوان پس از ازدواج می‌کوشند رابطه خود با خانواده‌هایشان را حفظ کنند. از آنجا که خانواده همسر نیز اهمیت فوق‌العاده‌ای پیدا می‌کند و سایر جنبه‌های زندگی زوجین را تحت تأثیر قرار می‌دهد، بی‌توجهی به این امر می‌تواند لطمات جبران‌ناپذیری برای خانواده و جامعه در پی داشته باشد.¹¹ بنابراین هر دو خانواده باید در ازدواج باقی بمانند تا شخص احساس هویت خویش را حفظ کند؛ زیرا آنچه موجب موفقیت در زندگی خانوادگی می‌شود، وجود ارتباط مناسب با خانواده همسر و بستگان اوست.¹²

3. راهکار و مهارت‌های لازم جهت تقویت ارتباط با خانواده همسر

۳-۱- مرزسازی و جلوگیری از دخالت بی‌جا

هر خانواده به عنوان سامانه‌ای از خرده نظام‌هایی نظیر خرده نظام والدین، زوجین و فرزندان تشکیل شده است. هر خرده نظام با مرزها و قواعد عضویت خاصی مشخص می‌شود.¹³ اگر زوجین و خانواده‌ها نتوانند مرزسازی مناسبی در روابط خود ایجاد کنند، مسلماً با مشکلات بسیاری مواجه خواهند شد. مرزهای سالم در روابط زوجین و خانواده،

⁹ طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۵، ص ۲۲۹

¹⁰ آرمان عزیزی، پیش‌بینی افزایش و کاهش طلاق با توجه به نقش خانواده همسر در زندگی

خصوصی، ص ۵

¹¹ همان، ص ۳

¹² همان، ص ۴

¹³ قاسمی، تدوین و استاندارد سازی بسته آموزشی بومی مهارت های ارتباط زوجین با خانواده اصلی بر

مبنای آسیب شناسی تعاملی در خانواده های شهر اصفهان، ص ۸۹

به فرزندان سفارش شده است حتی از گفتن لفظ «آف» که در زبان عربی کمترین مراتب تندی در گفتار است بپرهیزند: «فَلَا تَقُلْ لَهَا أَفْ وَلَا تَنْهَرَهَا وَقُلْ لَهَا قَوْلًا كَرِيمًا» «زنهار کلمه‌ای که رنجیده خاطر شوند مگوئید و کمترین آزار به آن‌ها مرسانید و با ایشان به اکراه و احترام سخن گوئید».²²

حفظ و رعایت احترام خانواده اصلی از سوی فرزندان، به طور غیر مستقیم باعث حفظ احترام آنها از سوی همسر می‌شود. کسی که در روابط کلامی و غیر کلامی با والدینش از هرگونه بی‌احترامی پرهیز می‌کند، همسرش نیز در رویارویی با والدین او هرگز به خود اجازه بی‌حرمتی نمی‌دهد.

بنابراین یکی از راه‌هایی که زوجین می‌توانند به کمک آن موجب حفظ حرمت والدینشان از سوی همسر خود شوند، حفظ احترام آنها در درجه اول از سوی خودشان است.²³

۳-۷- دیدار والدین

زوجین به منظور استمرار روابط مطلوب با خانواده اصلی می‌توانند برنامه ریزی کنند مثلاً زمانهای معینی را برای سر زدن به خانواده‌ها تعیین کنند در آموزه‌های دینی تاکید فراوانی بر صله رحم و دید و بازدید از خویشاوندان شده و آثار بی‌شماری برای به جا آوردن صله رحم برشمرده شده است؛ از جمله اینکه طولانی شدن عمر²⁴، جلوگیری از بلاها و مرگ ناخوشایند.

در رأس صله رحم، صله با پدر و مادر است که از همه نزدیک‌ترند و مسلماً باید در اولویت باشند. ارتباط زوجین با خانواده‌های اصلی یکدیگر آثار مثبت فراوانی دارد از جمله؛ برون‌ریزی عاطفی، بیان مسائل و مشکلات زندگی و مشورت و نظر خواهی در کارها، استفاده از تجربه والدین و همدلی آنان.

۳-۸- عدم تعصبات بیجا در مورد والدین همسر

گسترده‌گی وظایف فرزندان نسبت به والدین به همه زندگی تا پایان عمر والدین و حتی پس از مرگ آنهاست. از دیدگاه اسلام فرزند چه پسر و چه دختر پس از تشکیل خانواده باز هم نسبت به والدین مسئولیتهای مختلف حمایتی چه اقتصادی و چه روانی دارد.

²² اسراء: ۲۳

²³ بارباز اصفهانی، مدیریت ارتباط با خانواده اصلی و خانواده همسر از دید مشاوره خانواده و اسلام،

ص ۳۰

²⁴ صدوق، ج ۲، ص ۱۵۲.

در پاره ای آیات به فرزندان سفارش شده است که حقوق مالی و اقتصادی والدین را رعایت کنند فرزندان باید از اموالشان به پدر و مادر انفاق کنند و در وصیت و میراث سهم والدین را آنگونه که دستور داده شده است. «کتب علیکم اذا حضر احدکم الموت ان ترک خیرا الوصیه للوالدین و الاقربین بالمعروف حقا علی المتقین»²⁵ «یسئلونک ماذا ینفقون قل ما انفقتم من خیر فللوالدین و الاقربین و الیتامی و المساکین و ابن السبیل و ما تفعلوا من خیر فان الله به علیم».²⁶

چنانچه والدین نیاز مالی داشته باشند فرزندان در تأمین نیازهای مالی آنان بر اساس دستور خداوند مسئول هستند. حال ممکن است زوجی به دلیل حساسیت های نابجا همسرش را در اتفاق مالی به خانواده مورد نکوهش قرار دهد و بخواهد از این کار جلوگیری کند. بر اساس آنچه از آیات شاهد آورده شد این کار عمل خلاف دستور خداوند است با رسیدن والدین به سالهای پیری مسئولیت ها بیشتر میشود زوجین باید نیاز والدین به فرزندان را در زمان پیری به عنوان یک اصل بپذیرند.

متأسفانه برخی بدون توجه به سفارش خداوند در مورد رسیدگی به والدین از رسیدگی همسر خود به والدینش جلوگیری میکنند؛ این در حالی است که این مسئله مورد تأکید آموزه های اسلامی و از وظایف فرزندان در برابر والدین به شمار می آید، لذا جلوگیری از رسیدگی همسر به والدین، در واقع جلوگیری از اجرای حکم خدا به شمار می آید. چنین افرادی باید بدانند که وقتی به فرزندان سفارش شده است پس از مرگ والدین نیز باید به ایشان با اموری چون طلب آمرزش قرائت قرآن پرداخت صدقه پرداخت دیون مالی صله رحم با نزدیکان و احترام به دوستان والدین و ارتباط با آنان²⁷ و نیز به جای آوردن نماز روزه و حج از جانب والدین احسان کنند²⁸ رسیدگی به آنان در زمان حیاتشان جای خود دارد.

۳-۹- مراجعه به متخصص و مشاوران

زمانی که زوجین توانایی حل مسئله با روش صلح آمیز و درست را نداشته باشند، نیاز به کمک حرفه ای است، زوجین حتما از کمک حرفه ای و تخصصی استفاده کنند و نه اینکه

²⁵ بقره: ۱۸۰

²⁶ بقره: ۲۱۵

²⁷ نوری، ج ۲، ص ۱۱۴.

²⁸ کلینی، ج ۲، ص ۱۵۹.

سعی کنند با بحث و دعوا یا زورگویی آن را حل کنند. اگر مشکل یا مسئله‌ای با خانواده همسرشان دارند، توصیه می‌شود در این خصوص با مشاوران صحبت کنند.²⁹

نتیجه‌گیری

هدف از زندگی مشترک رسیدن به تکامل و ساختن یک زندگی عالی و شاد در کنار یکدیگر است. بنابراین ازدواجی که باعث رابطه‌ای استوار و با ثبات شود، به عوامل زیادی بستگی دارد؛ یکی از مهم‌ترین آن‌ها ارتباط با خانواده همسر می‌باشد. اگر زوجین با خانواده‌ها خوب باشند، هم مشکلات و دعوایشان کمتر خواهد بود و هم اینکه پیش خانواده‌هایشان هم افراد محترم و پذیرفته شده‌ای خواهند بود. بنابراین برقراری ارتباط خوب با خانواده‌ها، روی زندگی مشترک تاثیر زیادی می‌گذارد. برای رسیدن به این هدف، باید به دنبال مهارت‌ها و راهکارهایی برای حفظ خوشبختی و روابط سالم بود. از جمله این مهارت‌ها؛ مرزسازی، استقلال و کاهش وابستگی، مدیریت انتظارات و عدم تعصبات بی‌جا توقعات، درک تفاوت‌ها و سازش، یکی انگاشتن والدین همسر و خود و تکریم آنان، فراهم کردن فرصت دیدار والدین، است.

فهرست منابع

1. قرآن
2. امینی، عبدالحسین، الغدير فی الکتاب السنه و الادب، ج ۱، تهران: دار الکتب الاسلامیه، چاپ اول، ۱۳۶۳ ه.ش.

²⁹ انجمن همیار عشق، ۱۴۰۰

3. انجمن همیار عشق (۱۴۰۰)، بهبود ارتباط با خانواده همسر،
<https://lovesradio.com/how-to-have-good-relationship-with-spouses-family>
4. بارباز اصفهانی، نجمیه؛ همکاران؛ «مدیریت ارتباط با خانواده اصلی و خانواده همسر از دید مشاوره خانواده و اسلام»؛ فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان و خانواده؛ سال نهم، شماره ۲۸؛ ۱۳۹۳ ه.ش.
5. تمیمی آمدی، عبدالواحد، غرر الحکم و درر الکلم، ج ۱، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ دوم، ۱۴۱۰ ه.ق.
6. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۲۰، قم: موسسه آل البيت عليهم السلام لاحیاء التراث، چاپ اول، ۱۴۱۶ ه.ق.
7. حسینیان، محمدعلی، مهارت‌های ارتباطی موثر، تهران: اساتید ایران، چاپ اول، ۱۳۹۲ ه.ش.
8. راغب اصفهانی، حسن بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، بیروت: دارالقلم، ۱۴۱۶ ه.ق.
9. شفیع‌آبادی، عبدالله، مبانی روانشناسی رشد، تهران: چهر، چاپ یازدهم، ۱۳۹۱ ه.ش.
10. صدوق، محمد بن علی بن حسین بن بابویه، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، تهران: دار الکتب اسلامیه، چاپ هفتم، ۱۳۸۷ ه.ش.
11. طباطبایی، محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۵، قم: دفتر انتشارات اسلامی، چاپ هفدهم، ۱۳۸۲ ه.ش.
12. طبرسی، فضل بن محمد، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۳، مترجم: احمد بهشتی، تهران: ناصر خسرو، چاپ هفتم، ۱۴۲۵ ه.ق.
13. عزیزی، آرمان؛ همکاران؛ «پیش‌بینی افزایش و کاهش طلاق با توجه به نقش خانواده همسر در زندگی خصوصی»؛ سومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی، باتومی، گرجستان، مؤسسه سرآمد همایش کارین، ۱۳۹۵ ه.ش.
14. قاسمی، سیمین، تدوین و استاندارد سازی بسته آموزشی بومی مهارت‌های ارتباط زوجین با خانواده اصلی بر مبنای آسیب‌شناسی تعاملی در خانواده‌های شهر اصفهان، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، ۱۳۹۱ ه.ش.
15. کلینی، الکافی، ج ۲، تهران: دار الکتب الاسلامیه، چاپ اول، ۱۳۶۳ ه.ش.
16. همان، ج ۱۰، قم: موسسه دارالحديث العلمیه، چاپ دوم، ۱۳۸۸ ه.ش.

17. محسنیان راد، مهدی، ارتباط شناسی ارتباطات انسانی (میان فردی، گروهی، جمعی)، تهران: سروش، چاپ دوازدهم، ۱۳۹۲ هـ.ش.

18. نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، ج ۲، بیروت: آل البیت، چاپ اول، ۱۴۰۸ هـ.ق.